

объединения. Основой сотрудничества стало осознание социальной несправедливости, национальная политика царизма, направленная на притеснения в сфере культуры и образования национальных групп, стремление защитить профессиональные интересы женщин. Совместные общественные акции и инициативы городской интеллигенции стали примером женской толерантности и солидарности.

Ключевые слова: польские женщины, украинские женщины, Наддніпрянська Україна, общественное движение, женское движение.

Olga Nikolaienko

THE COOPERATION OF THE POLISH AND UKRAINIAN WOMEN IN UKRAINIAN PROVINCES OF THE RUSSIAN EMPIRE IN THE SECOND HALF OF XIX – BEGINNING OF XX CENTURIES

In the second half of XIX-beginning of XX centuries Polish and Ukrainian women in Ukrainian provinces of the Russian Empire interacted in various organizations, among them the revolutionary circles, societies, cultural and educational organizations and charitable associations. The basis for cooperation was the awareness of social injustice, national policies aimed at the government oppression in the sphere of culture and education of ethnic groups, the desire to protect the professional interests of women. Joint public actions and initiatives of urban intellectuals have become an example of women's tolerance and solidarity.

Key words: Polish women, Ukrainian women, in Ukrainian provinces of the Russian Empire, social movement, the women's movement.

УДК 94(438)

Катерина Мальшина

ДІНКО ПУЦ ТА ЙОГО ЧАС: СЛОВЕНСЬКА ПОЛІТИКА ЗА ЧАСІВ ПЕРШОЇ ЮГОСЛАВІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУПАНА І БАНА (1918–1935 РР.)

Висвітлюються основні етапи політичної біографії словенського юриста та політика Домініка Пуца (1879–1945 рр.), ранній період життя, біженство, участь у політичному житті Словенії. У 1921–1935 рр. Д. Пуц посідав високі посади у місті Любляна та Королівстві СХС/Югославія, був захисником словенської національної ідеї, значно вплинув на покращення міських умов життя в Любляні та її прикрашення, у чому співпрацював з найвідомішим словенським архітектором Й. Плечником.

Ключові слова: Словенія, Дінко Пуц, бан, жупан, герент.

Шлях словенців до власної національної державності почався в співтоваристві з хорватами та сербами наприкінці Першої світової війни, у складі Держави СХС (29 жовтня – 1 грудня 1918 р.). У рамках Держави СХС словенці здобули повну автономію у особі Національного уряду в Любляні, який займався практично усіма внутрішніми проблемами, залишивши центральним органам влади тільки зовнішнє представництво. Після з'єднання у Королівстві СХС словенці не змогли утримати здобутків національно-політичного звільнення та власної національної державності, досягнутих упродовж перебування у Державі СХС. У Першій Югославії (Королівство СХС/Югославія), словенці опинилися в умовах, які гальмували подальший словенський національний розвиток.

Словенські національно-політичні прагнення у Першій Югославії мали на меті збереження залишків здобутої колись автономії та у цьому досягли деяких успіхів. Але через рішення Паризької мирної конференції поза кордонами Словенії залишилося 40 % словенців та словенських земель. Крім того, Перша Югославія, в конституційному контексті, здійснила національний унітаризм та державний централізм. Словенців та інші народи Югославії це засуджувало на національно-політичне потоплення в штучно проголошеному югославському народі, який мав представляти собою логічний національний образ унітарно-централістської Югославії. Національний уряд (до 20 січня 1919 р.), Провінційний уряд (до 12 липня 1921 р.), Люблянське та Маріборське обласне самоуправління (1925–1929 рр.), банська рада Дравської бановини – кожний орган самоуправління намагався чинити опір такій національній долі і боротися за свою національну державність. В цій перевірці більшість словенців на початку 20-х рр. обрала націоналістичну позицію.

Дінко (Домінік) Пуц (1879–1945 рр.), відомий словенський юрист і політик, прожив плідне життя, багате на політичні події та доленосні випробування, йому довелося пережити усі

визначальні періоди міжвоєнної словенської історії. Щоденна боротьба, особливо за часів національної уніфікації, призводила до розчарувань, на всю його роботу та зусилля політики та преса виливали багато бруду, але Д. Пуц залишився для словенців дійсним демократом, господарем, сумлінним захисником національної ідеї.

Червоною ниткою через все його життя пройшла доля приморських словенців, які потрапили під італійську окупацію у 1918 р. та були відрізані (за Рапалльською угодою) від своєї батьківщини, а потім терпіли від фашистського режиму, що й досі залишається травмою в словенській історичній пам'яті вже майже сто років. Приморський біженець Д. Пуц все своє життя намагався допомагати своїм співвітчизникам-біженцям та працювати на благо своєї батьківщини хоча б там, де доля надавала йому таку можливість.

У цілому треба зауважити, що в історіографії теми, пов'язані з діяльністю представників буржуазних партій, не були популярними за часів Другої Югославії. Тоді головними проблемами вивчення історії міжвоєнного періоду був робітничий та комуністичний рух, та якщо висвітлювалися відносини КПЮ з іншими партіями з того чи іншого питання, деяка увага приділялася також і супротивникам комуністів та їхнім позиціям стосовно окресленого питання. Прикладом цього є роботи знаних словенських науковців Я. Плетерського та Я. Прунка, які у 1960–1970-ті рр. вивчали проблеми словенського державотворення у контексті боротьби соціал-демократів за розширення своєї соціальної бази. У свою чергу, боснійський фахівець М. Зечевич, відомий спеціаліст з історії Югославії ХХ ст., частково висвітлив участь словенських буржуазних політиків у політичному житті Першої Югославії. На початку 1990-х рр. Я. Прунк, а потім нове покоління істориків — М. Стіпловшек [20], Ю.Перовшек започаткували новий підхід до вивчення роль некомуністичних партій у словенському політичному житті, яка до того відкидалася та замовчувалася. Але час політичних біографій тодішніх відомих та популярних діячів прийшов тільки у 2000-і рр. [4] і навіть зараз ще не написано повної політичної біографії 92-го жупана (мера) Любляни та 2-го бана Дравської бановини Д. Пуца.

Джерелами для вивчення його внеску у соціально-політичне життя Словенії слугують державні документи [6; 9; 21], його численні виступи та промови [13], статті у ЗМІ [18], а також спогади сучасників та учасників подій [1; 2; 17].

Метою є прослідкувати значущі віхи біографії Д. Пуца, розглянути головні напрямки його політичної та культурної діяльності, які значно вплинули на розвиток громадського та політичного життя Словенії, у контексті зовнішньополітичних та внутрішньополітичних змін у Першій Югославії.

Д. Пуц народився в Любляні 6 серпня 1879 р., вивчав право в Граці та Відні. Там він став затятим прихильником «національного і політичного з'єднання» [1, с. 415] Після закінчення гімназії в Любляні (1898 р.) вивчав право в Граці та Відні (отримав звання доктора філософії на юридичному факультеті 15 липня 1904 р.), до листопада 1903 р. пішов на роботу до адвокатської контори доктора Драготіна Трео у м. Гориця, і відразу ж почав приймати участь у політичному житті. 21 серпня 1904 р. він очолив великий народний мітинг у м. Гориця, на якому були висунуті вимоги відкрити словенські народні та міські школи в Гориці і словенський університет в Любляні. У січні 1905 р. він разом з Карлом Подгорніком, Іво Шорлі та іншими заснували товариство «Національна Просвіта» в якості національно-культурного центру у Гориці. Як секретар товариства, Д. Пуц заснував публічну бібліотеку і увів постійні театральні виступи у торговому домі у м. Гориця. У червні 1906 р. його призначили одним з керівників торгово-промислової палати, а у січні 1907 р. – до виконавчого комітету відновленої Національної прогресивної партії в Гориці [4, с. 215]. У тому ж році він став заступником голови «Національної Просвіти». Співочі, освітні товариства та місцеві організації «Сокола», які утворювалися у Гориці, він об'єднав у 1907 р. у Спілку національних (з 1910 р. – культурних) товариств в Гориці та здійснював керівництво ними до 1914 р. Також Д. Пуц брав участь у створенні науково-академічного товариства «Адрія» та був одним з найбільш активних його викладачів.

У листопаді 1910 р. Д. Пуц здав адвокатський іспит у м. Трієсті та відкрив свою контору адвокатську в Гориці. Він відіграв значну роль у місцевій організації Національної прогресивної партії та займався організацією численних зборів та мітингів в усій провінції під егідою Словенського політичного товариства. На зборах протесту гориційських словенців 18 березня 1912 р. він привернув широку увагу своєю доповіддю про новий муніципальний статут міста Гориця.

З початком Першої світової війни, на початку серпня 1914 р., Д. Пуц був першим серед словенців заарештований за звинуваченням у сербофільстві і поміщений у в'язницю у замку в м. Гориця, але на початку війни з Італією в червні 1915 р. його випустили, позаяк резервного офіцера негайно відправили на Сочанський фронт. Після розпаду Австро-Угорської імперії, Д. Пуц повернувся з військової служби. Тодішня доба національного пробудження показала йому шлях у життя. Він поїхав працювати до провінції Гориція і відразу активно втрутився у політичне та культурне життя Словенії. Д. Пуца призначили до Гориційської Національної ради на посаду

військового референта, а потім – голови апробаційної комісії з набору в армію офіцерів колишньої австро-угорської армії.

Робота серед населення Горіції на початку ХХ ст. принесла значний успіх не тільки у приборканні італійського культурного проникнення, словенська національна пропаганда поставила італійську політику в умови тяжкої екзистенційної боротьби. Адвокат і політик Д. Пуц жив постійно у тісному контакті зі своїм народом, був знайомий з потребами людей [3, с.1].

Згідно із указом короля від 24 лютого 1919 р. у Белграді створено тимчасове Національне представництво, метою якого була організація Уставотворчої скупщини, а також підготовка проекту конституції нової держави, воно мало почати свою роботу 1 березня 1919 р. Д. Пуца обрали в м. Брдо депутатом до представництва від приморських словенців, де він ревно проводив ідею словенського державно-політичного об'єднання.

На початку 1920-х рр. словенський народ пережив національну катастрофу — розділення словенських земель між чотирма державами – Італією, Австрією, Угорщиною та Королівством СХС. Таким чином, що у Королівстві залишилося тільки 60 % етнічних словенців, останні 40 % були розкидані по трьох державах. Примор'є та Горіція залишилися у складі Італії, згодом туди прийшли фашистські організації, які розпочали репресії проти словенських культурно-політичних діячів та просто національно свідомих осіб. Це значно вплинуло на подальшу долю Д. Пуца, який став біженцем серед багатьох своїх співвітчизників, які переселилися з Примор'я в інші райони Словенії, залишивши свої будинки і землі. У 1920 р., через нестерпні умови італійської окупації у Горіції, Д. Пуц перевіз свою адвокатську контору в Люблян у і присвятив усі свої зусилля долі окупованого та потім анексованого Примор'я. «Він повернувся в Люблян як зріла людина, та, знов засукавши рукава, після карколомної поразки, на руїнах моральної спадщини Першої світової війни, допомагав відбудовувати та знов будувати вільну батьківщину» [3, с.1].

У цей час, коли у Парижі, а потім у Рапалло обговорювалося остаточне розмежування між Італією та Королівством СХС, він видав багато пропагандистських брошур з роз'ясненнями про словенське Примор'є (м. Трієст, провінція Горіція) англійською, французькою та німецькою мовами [12; 15] Однією з таких брошур була «Наша Ельзас-Лотарінгія» [16], у якій автори Д. Пуц і С. Фомазарич намагалися довести необхідність вирішення приморського питання на користь словенців, порівнюючи Юлійську Крайну з Ельзасом та Лотарінгією, яку нещодавно повернули Франції [5, с.265]. Брошуру опублікувало управління з окупованої території – організація, створена після Першої світової війни та італійської окупації словенського узбережжя з метою захисту словенців, які після війни опинилися під окупацією Італії. Ця політична організація виникла як правонаступниця Національної ради Примор'я. Її члени працювали як експерти для словенської делегації на Паризькій конференції, збирали матеріали про діяльність італійців на окупованій території, випускали брошури і книги для конференції в Парижі, передавали туди заяви і протести проти окупації і пропагували за визволення окупованої території.

Для продовження політичної кар'єри треба було приєднатися до якогось з словенського політичного табору, і у 1921 р. Д. Пуц вступив до лав Югославської демократичної партії (далі – ЮДП). 26 квітня 1921 р. Д. Пуц обраний у Люблянську муніципальну раду за списком ЮДП. Коли раду 10 червня 1924 р. розформовано, Д. Пуц за рекомендацією герента (керівника справами муніципалітету, або виконавчого керівника – примітка автора) Вільєма Крейчі, який перейшов на іншу роботу, 10 листопада 1924 р. був призначений у герентську раду та посідав місце її голови – герента до 7 жовтня 1926 р. У 1924–1927 рр. у державі не було офіційно призначених жупанів (мерів), тому функції жупана у Любляні виконували деколи урядовий комісар В. Крейчі, деколи герентська рада на чолі з Д. Пуцем.

Напочатку 1924 р., ще за часів жупана Л. Періча, муніципальна рада вирішила збільшити люблянську міську електростанцію. Різні експерти почали дебати з найдешевшої електрифікації, критикучи всі пристрої та проекти. Жоден варіант не міг знайти захисників [18, с.132]. Нова герентська рада під головуванням Д. Пуца взяла це на себе. За порадою зборів вітчизняних і зарубіжних фахівців вирішено поставити дорогі, але надійні дизельні двигуни, які могли задовольнити великі міські потреби в електроенергії. У лютому 1925 р. замовлено обладнання, до листопада того ж року будівля електростанції була побудована, машини поставлені та введені в експлуатацію [18, с.133].

Як герент, Д. Пуц також був активним у соціальній сфері, сприяв роботі з догляду та управління міськими установами для інвалідів та допомоги безробітним. Під його керівництвом засновано і організовано першу в Словенії професійну службу пожежогасіння: до цього часу, ще з часів середньовічної Австрії, пожежниками були усі чоловіки кожного населеного пункту, яких спеціально навчали працювати з протипожежним обладнанням, але не тримали на постійній роботі, вони отримували платню тільки після кожного гасіння пожежі. Розширили систему водопостачання міста, обладнали пляж уздовж Люблянці і побудували перші міських житлові

п'ятиповерхові будинки у південних районах Любляни Пруле і Бежиград. Муніципалітет також намагався викупити міську електричну залізничну дорогу і націоналізувати жіночий ліцей.

На нових виборах 2 жовтня 1927 р. Д. Пуц знов пройшов у Люблянську муніципальну раду за списком ЮДП. Міська рада 29 листопада 1927 р. на внутрішніх виборах обрала його 92-м жупаном Любляни (з голосами: 23 за, 21 проти – примітка автора). Король затвердив цей вибір ради 28 грудня 1927 р., і 15 січня 1928 р. Д. Пуц приступив до виконання своїх обов'язків.

Міську раду, як і всі виборні органи самоуправління в усій державі, знову розпустили після введення диктатури і 14 лютого 1929 р. Д. Пуц був призначений жупаном Любляни за наказом короля. З того часу він здійснював свої обов'язки (за винятком виборів) до 8 березня 1935 р., коли він був призначений баном провінції Драва.

За досить довгий період герентства та жупанства Д. Пуц значно вплинув на покращення міських умов життя в Любляні. У сфері забезпечення міського харчопостачання та гігієни у 1926 р. Д. Пуц збільшив міську бойню та додав до неї великий модерновий холодильник (відкритий 12 травня 1927 р.), і за усіма критеріями люблянська бійня посіла перше місце в країні. Вже на посаді жупана у 1928 р. Д. Пуц ще покращив міське водопостачання, посилив його шляхом будівництва 4-ї насосної станції, розширення мережі водопостачання на міські передмістя, провів каналізацію по лівому березі Любляниці, у західних міських районах, а у 1930 р. в черговий раз збільшив бойню.

У сфері транспорту Д. Пуц опікувався облаштуванням пішохідних та дорожніх шляхів. За часів Першої Югославії кожен муніципалітет мав право збирати свої власні податки. Одним з них був податок на бруківку – «калдрміна», він залишився у Сербії з часів турецького панування. У Словенії цього податку не збирали до 1922 р., коли Генеральна дирекція митниці в 1922 р. видала «Положення про збори калдрміни» [9], згідно з яким в усьому королівстві мала збиратися калдрміна відповідно до колишнього закону Сербії про загальний митний податковий тариф від 31 грудня 1911 р. Калдрміну збирали також з імпортих товарів на користь тих районів, де розміщалися митниці, які проводили митні збори. Муніципалітети мали право збирати калдрміну та витратити її на підтримку доріг, вулиць та тротуарів, які ведуть до митниць, на кам'яне оздоблення узбережжя у портах, де працюють митниці, та парканів навколо митниць. Але «Закон про калдрміну» у Скупщині так і не прийняли. Тому господарські заклади прагнули певним чином тлумачити друковану версію положення і пристосовуватися до мінливих умов. При прийнятті закону про державний бюджет на 1928/1929 рр. фінансова адміністрація зрозуміла свої помилки і, ґрунтуючись на статті 127, опублікувала нове положення про калдрміну, яке вступило в силу 16 травня 1928 р. За цим положенням, муніципалітети мали можливість створювати калдрмінський фонд [9].

За допомогою використання коштів цього фонду заклали бруківкою тротуари та площі всі основних ринків і вулиць Любляни (для порівняння: у 1924 р. проклали 16 тис. м², у 1934 р. – 150 тис. м²) [1, с.415], а також поширили мережу вуличного освітлення, особливо у передмістях.

Його найбільш гідною роботою, яка на три чверті століття вперед просунула міський транспорт, було прокладення нових трамвайних ліній у передмістя, які розрослися на захід та північ (відкриті влітку 1931 р.), а у самому місті збудовано та облаштовано кругову трасу від вокзалу, відкриту 13 лютого 1934 р.

У 1928 р. державна влада дійшла рішення збудувати перший цивільний аеропорт в Словенії, а міська рада переконала зробити це саме біля Любляни [8, с.133], на військовому полігоні. Військові експерти відразу провели заміри ділянки, але в Белграді міністр фінансів, після багатьох запитів з Любляни, тільки березня 1933 р. надав фінансування для відкупу поля та будівництва. Керувало роботами командування повітряним флотом. За травень-серпень 1933 р. побудували ангар для цивільного аероклубу і військових літаків. Також передбачалося будівництво під'їзної дороги від головної автостради, але до відкриття аеропорту 20 серпня 1933 р. цього не побудували, як і головний будинок аеропорту з залом очікування і рестораном, хоча регулярне авіасполучення між Любляною і Загребом почало працювати наступного дня після відкриття. Усі ці роботи, а також розширення ангарів та електрифікацію аеропорту проводили пізніше.

Люблянчани дуже пишалися новим аеропортом. Кожен літак викликав нескінченну цікавість, так що аеропорт був завжди переповнений відвідувачами. Любляна зблизилася з європейськими містами, швидко розвивалася спортивна діяльність [19]. Люблянський аероклуб об'єднував пілотів і авіаконструкторів, деякі з них були широко відомі у Європі. Антон Кухель розробив і побудував свій власний літак, в якому він літав над Любляною. Рапе, також добре відомий пілот, полетів через перевал Камник (1500 метрів) в Камницьких Альпах, подвиг, який з точки зору тодішніх моделей літаків і ненадійних двигунів вимагав значних навичок пілотування [2, с.55].

У соціальній сфері Д. Пуц опікувався наданням житла робітникам, для чого навколо центру міста побудовано невеликі житлові будинки з маломірними квартирами, а у передмістях великі житлові будинки блочного типу (Червоний будинок у тодішньому передмісті Поляни). Крім того,

Д. Пуц розробив програму надання будівельним кооперативам дешевих кредитів. У 1932 р., згідно із рішенням міської ради побудовано робітничий будинок, а також добудовано ще один поверх у притулку для інвалідів.

У 1931 р. він сприяв тому, щоби муніципалітет Любляни купив будівельний майданчик колишнього княжого особняка на вул. Господській, де пізніше побудовано університетську бібліотеку [1, с.415]. У середині 1934 р. Д. Пуц почав будувати нову міську початкову школу у північному передмісті (закінчену в 1936 р.), найбільшу у Любляні.

Багато Д. Пуц зробив для художнього оформлення та архітектурного прикрашення Любляни. Він проводив широкі кампанії, які вимагали значних фінансових витрат. Люблянчани визнають заслугу Д. Пуца в тому, що він залучив до художньо-архітектурного прикрашення центру та околиць Любляни професора архітектури Й. Плечника, якому надав повну свободу в облаштуванні вулиць, площ та русла річки Любляниці, а також дозволив виконувати проекти з монументального будівництва.

За планами Й. Плечника, за часів жупанства Д. Пуца, багато кварталів Любляни здобули абсолютно новий естетичний зовнішній вигляд. Це включало зразкове кам'яне оздоблення берегів річки Градашиця, яка поєднує південні квартали Трново та Краково, ремонт фасадів вулиць Вегової, Емонської та Зоїсової, Шент-Якобської площі, Масарикового проспекту перед головним залізничним вокзалом, переоблаштування та розширення алеї у парку Тіволі, променадів та різних бокових пішохідних доріжок по схилах Замкового пагорбу. Також проведено реставрацію римського валу у центральному кварталі Мірьє, що стало тільки початком відкриття римської передісторії Любляни — римського поселення Емона, початком історико-архітектурного проекту, який здобув своє подальше життя вже у часи словенської незалежності, після 1991 р., та продовжується ще сьогодні.

13 жовтня 1929 р. Д. Пуц з короткою промовою відкрив 14-метровий Іллірійський стовп на Наполеоновій площі. Витрати на спорудження пам'ятника багато в чому покрити муніципалітет Любляни. У 1930 р. за планами Й. Плечника започатковано будівництво унікального монументального моста – «Тримістя», між вулицею Стрітарьєвою та Марініним ринком, який прикрасив собою центр Любляни. Ця подія відкрила цілу добу будівельних робіт з облаштування мостами весь простір вздовж річки Любляниці. У 1932 р. відновили давній дерев'яний Шуштарський міст (міст Чоботарів – примітка автора), річка Градашиця була прикрашена у вигляді трьох кам'яних мостів, найкрасивіший з яких перетнув річку навпроти Трновської церкви – на ньому, подібно до празького Карлового моста, скульптор Н. Пірнат поставив статую Св. Янеза — Іоанна Предтечі. Зі смаком були відремонтовані у 1931 р. ратуша (з графіті на стінах), фонтан Нептуна при вході в ратушу, а у 1933 р. також частина вулиць XV–XVI ст. у старій Любляні, пам'ятник Св. Янезу Непомуку та церква Св. Флоріана. Також були ретельно облаштовані стіни Люблянського замку, замкові бастіони, що вже розпадалися, та обривчасті схили скелі були укріплені та оздоблені каменем. У 1933 р. Любляна отримала свій власний величний одинадцятиповерховий хмарочос, який на той час був найвищою будівлею на всіх Балканах.

«Невтомна, працююча ініціативна діяльність, живий імпульс, глибоке розуміння потреб простої людини, толерантність було вираженням особистого характеру зрілої людини», яким був Д. Пуц. Глибоке соціальне чуття, пошук зразків для слідування у політичній боротьбі і визнання заслуг своїх колег пов'язувало його з міським керівництвом та усім люблянським населенням, що із вдячністю цінили та шанували свого жупана [3, с.1].

Однак фінансові витрати цієї широкої містобудівної активності, яка дійсно не тільки прикрасила місто, але й суттєво модернізувала міське життя, призвели до фінансових боргів, які обтяжували бюджет люблянського муніципалітету впродовж багатьох років. Один з наступних жупанів Любляни Ю. Адлешич використовував цю ситуацію у грі проти всієї команди міської ради на чолі з Д. Пуцем, викликавши його з колегами до суду. Усього позовів було більше 700. Як свідчить тодішній член міської ради В. Равніхар, «прокуратура була вражена, але повинна була виконувати свій обов'язок. Переважну більшість цих скарг очікував повний провал» [17, с.241].

Варто зауважити, що після введення королівської диктатури у січні 1929 р., 3 жовтня 1929 р. започатковано державу Югославію та новий адміністративно-територіальний устрій. У новій югославській державі введено дев'ять нових адміністративно-територіальних одиниць — бановин (дослівно намісництв – примітка автора), вони іменувалися за найбільшими річками в тих регіонах. Бановини були сформовані за суто політичними, а не традиційно-історичними критеріями. Словенські землі, за деякими малими виключеннями, увійшли в Дравську бановину зі столицею в Любляні.

Незважаючи на свої статутні повноваження, гарантовані у сфері загального управління, бановини безпосередньо підпорядковувалися центральним органам державної влади. Бан, або намісник короля, мав найвищу загальну політичну та адміністративну владу, був «представник королівської влади в бановині». Бана призначав сам король, таким чином призначалися також всі керівники департаментів банської адміністрації. Членів банської ради, консультативного органу при

бани, за пропозицією бана призначав та заміщав міністр внутрішніх справ [21, с. 399]. Самостійний національний розвиток, який ще мав деякий потенціал у рамках Відовданської конституції Першої Югославії, у першій половині 1930-х рр., в умовах диктатури, було практично унеможливлено. Боротьба за вирішення національного питання відійшла на рівень захисту культури та початкової загальної освіти, а політичні дебати здебільшого йшли у пресі та були завуальовані.

Після вбивства короля Олександра у Югославії відразу змінився уряд і пройшла хвиля нових призначень на важливі державні посади. Одна з найвищих посад у Югославії, посада бана, не була винятком. На місце Д. Марушича, відомого словенського політика та члена правлячої Югославської національної партії, 8 лютого 1935 р. на посаду бана Дравської бановини був призначений демократ Д. Пуц [17, с. 233].

Люблянчани висловлювали занепокоєння, коли Д. Пуц перейшов на посаду бана. Його вважали «сумлінною людиною з таким рідкісним чуттям відповідальності, що деколи зустрічається в нашому житті і відрізняє всіх чоловіків, що мають тверді принципи та рівний шлях перед собою». Високе призначення — це заслужене визнання роботи. Люблянська міська рада 28 лютого 1935 р. одностайно обрала бана Д. Пуца почесним громадянином Любляни [3, с.1]. «У найтяжку добу економічної бідності, великих соціальних хвороб, в час підриву підвалин економічного та соціального порядку» бановина Драва отримала визнаного, досвідченого лідера, який почав збирати навколо себе людей «з упевненістю, що Словенія знов почне дихати і йти шляхом до кращого майбутнього!» [3, с.1]. Головною функцією бана було збирати на початку року банську раду, яка формувала та пропонувала бюджет бановини і контролювати виконання наповнення цього бюджету та витрати. Сесія банської ради проходила 4–14 лютого 1935 р. [20, с.72].

Головними соціально-економічними проблемами Дравської бановини у 1935 р. було функціонування благодійного фонду для малозабезпечених, зниження вартості проїзду для плотогонів і виробників хмелю та селянських виробників взагалі, здійснення державного закону про полювання, який найбільшою мірою стосувався саме словенців [6, с.62].

Влітку 1935 р. політичний курс у Белграді знову змінився. Через результати парламентських виборів уряд Б. Євтича усунено від влади 20 червня, його наступником став М. Стоядінович, а Міністерство внутрішніх справ було доручено А. Корошцю, лідеру клерикальної Словенської Народної партії (далі – СНП), яка перебувала у опозиції до ліберального табору. Ці призначення фундаментально змінили політичну ситуацію, яка видимо виразилася у створенні нової політичної організації «Югославський радикальний союз», що складався зі взаємних опонентів – Югославської радикальної партії (здебільшого сербської), СНП і боснійських мусульман, – які наразі постали політичними союзниками. Щоб виправдати участь А. Корошця у кабінеті, липня 1935 р. він був призначений сенатором, а 1 вересня за його наполяганням в уряд увійшов ще один член СНП М. Крек. Як прем'єр-міністр, М. Стоядінович деякий час намагався зберегти Д. Пуца на посаді бана Дравської бановини, але повинен був припинити це через категоричну вимогу свого принципового опонента і вже політичного союзника А. Корошця. 10 вересня 1935 р. баном Дравської бановини призначили М. Натлачена, члена СНП [17, с.239].

Після відставки Д. Пуц розчарувався та відійшов від політичного життя і присвятив себе адвокатській та літературно-видавничій діяльності. Ще у молодому віці Д. Пуц пробував себе в літературі, коли в альманасу люблянських випускників «На прощання» опублікував свої саркастичні «Силуети» – записки на злобу дня, замітки з люблянського міщанського життя, написані під впливом Франа Говекара, засновника натуралізму в словенській літературі [14, с.45–119]. Критики сприйняли цю збірку прихильно, особливо відмітивши новелу Д. Пуца «Він має легкий стиль, добрий слог, реалістичний сюжет» [7, с.606–607].

У другій половині 1930-х рр. Д. Пуц почав відходити від Югославської демократичної партії (далі – ЮДП). Відхід став очевидним 21 лютого 1937 р., коли вийшов перший номер щотижневика «Словенське слово» («Slovenska Beseda»). Д. Пуц створив та фінансував цей журнал для того, щоб зібрати навколо його передових словенців, які, подібно йому, засудили політику ЮДП. Журнал викривав помилки обох легальних політичних таборів в Словенії — клерикального та ліберального, а також друкував численні статті, що захищали колишнього жупана проти пізніших атак. До журналу «Словенське слово» у лютому 1939 р. приєдналося товариство з тим же ім'ям, засноване як неполітична організація, що, на думку Д. Пуца, мало стати зародком нової політичної партії під його керівництвом. Але це товариство не виправдало його надії через початок Другої світової війни. Під час німецької окупації Д. Пуц почав пропаганду ідей визвольного фронту серед своїх однодумців і знайомих, і в січні 1944 р. їх вже нараховувалося близько 200. Але 12 вересня 1944 р. його заарештували і відправили у німецький концентраційний табір Дахау, під Мюнхеном, де 23 лютого 1945 р., за три місяці до звільнення, він помер від висипного тифу.

Отже, розуміння проблем та перепон словенського національного розвитку, патріотизм, порядність у фінансово-економічних питаннях, бажання покращити життя словенців незалежно від

соціальної приналежності – риси дійсного демократа та соціаліста, борця за національне самовизначення, яким був Д. Пуц.

Список використаних джерел

1. Andrejka R. Puc, Dinko (1879–1945) / R. Andrejka // Slovenski biografski leksikon. – Zv. 8. – Ljubljana, SAZU, 1952.
2. Bevc L. Liberal Forces in Twentieth Century Yugoslavia: Memoirs / L. Bevc. – New York, Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, Oxford, Wien, 2007.
3. Dr. Dinko Puc – ban Dravske banovine // Kronika slovenskih mest. – 1935. – Št. 1. – Str. 1.
4. Fras M. Mariborski župan dr. Alojzij Juvan in njegov čas / M. Fras. – Maribor: Društvo Gledališče Kolenc, 2013.
5. Klavian B. Puzzling (out) citizenship and nationality / B. Klavian // Beyond the Balkans: Towards an Inclusive History of Southeastern Europe. – Münster: LIT Verlag, 2014.
6. Kološa V. Banski svet Dravske banovine: 1931–1941 / V. Kološa. – Ljubljana: Arhiv SR Slovenije, 1980.
7. Lampe E. Na razstanku; Gorica 1898 / E. Lampe // Dom in svet. – 1898. – Št. 19. – Str. 606–607.
8. Nova uredba o kaldrmini // Slovenski narod. – 1928. – Letn. 61. – Št. 114, 18. maj.
9. Perovšek J. Puc, Dinko / J. Perovšek // Enciklopedija Slovenije. – Str. 12.
10. Prelovšek D. NUK. Narodna in univerzitetna knjižnica / D. Prelovšek. – V Ljubljani: Založba ZRC, 2010.
11. Puc D. La province de Gorice, une terre yougoslave / D. Puc. – [S.l.: s.n., 1919?].
12. Puc D. Ljubljana: Dva župana o sodobni Ljubljani / D. Puc // Ilustracija. – 1931. – Št. 6. – Str. 183.
13. Puc D. Silhuete / D. Puc // Na razstanku. – Gorica: A. Gabršček, 1898. – Str. 45–119.
14. Puc D. Za naše meje: primorski Slovenci ostanejo zvesti Jugoslaviji!: govor v adresni debati Narodnega predstavništva v Beogradu dne 23. marca 1919 / D. Puc. – Ljubljana: [s. n.], 1919.
15. Puc D., Fornazarič S. Naša Alzacija-Lorena / D. Puc, S. Fornazarič. – Ljubljana: Delniška tisk., 1920.
16. Ravnihar V. Mojega življenja pot: spomini / V. Ravnihar. – Ljubljana: FF, 1997.
17. Sonc S. Zgodovina in razvoj povečanja mestne elektrarne ljubljanske / S. Sonc // Kronika slovenskih mest. – 1934. – Št. 2. – Str. 132–134.
18. Staro Ljubljansko Letališče. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/staroljubljanskoletalisce/>
19. Stiplovšek M. Prizadevanja R. Golouha in A. Prepeluha za udejanjenje banovinske samo uprave / M. Stiplovšek // Prispjevki za novejšo zgodovino. – 2010. – Št. 1. – Str. 57–75.
20. Zakon o nazivu in razdelitvi kraljevine na upravna območja // Uradni list Dravske banovine. – 1929. – Št. 100, 9.10. – Str. 399.

Екатерина Мальшина

ДИНКО ПУЦ И ЕГО ВРЕМЯ: СЛОВЕНСКАЯ ПОЛИТИКА В ПЕРВОЙ ЮГОСЛАВИИ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЖУПАНА И БАНА (1918–1935 ГГ.)

Освещаются основные этапы политической биографии словенского юриста и политика Доминика Пуца (1879–1945 гг.), ранний период жизни, беженство, участие в политической жизни Словении. В 1921–1935 гг. Д. Пуц занимал высокие должности в Первой Югославии, стоял на позициях словенского национализма, значительно повлиял на благоустройство города, в чем сотрудничал с самым известным словенским архитектором Й. Плечником.

Ключевые слова: Словения, Динко Пуц, бан, жупан, герент.

Kateryna Malshina

DINKO PUTZ AND HIS TIME: SLOVENIAN POLICY IN THE FIRST YUGOSLAVIA IN THE LIGHT OF THE ACTIVITIES OF ZUPAN AND BAN (1918–1935)

The main stages of the political biography of the Slovenian lawyer and politician Dominic Putz (1879–1945), an early period of life, refugees, his participation in the political life of Slovenia are highlighted. In 1921–1935 D. Putz held senior positions in the First Yugoslavia, was the provider of the Slovenian national idea, has significantly influenced the improvement of urban living conditions in Ljubljana and its decoration, in what has collaborated with the most famous Slovenian architect J. Plečnik.

Key words: Slovenia, Dinko Putz, Ban, Zupan, Gerent.